

Beszélgetések az elnökkel

2. Európai magyarságért

Néhány nap múlva folytatjuk a beszélgetést Szűrös Mátyással a Parlament köztársasági elnöki rezidenciájában, amelyet nem is olyan régen még az Elnöki Tanács elnöke foglalt el. A titkárság személyzete még a régi, az átmenet itt nem történik egyik napról a másikra. A köztársasági elnöki intézmény „gépze” kialakulában, olajozott működéséhez idő kell, türelem, tapasztalat. Még egy hónap sem telt el azóta, hogy megszületett a negyedik Magyar Köztársaság. Az viszont nagyon is ránk vall, hogy az elnököt máris támadják.

■ **Elnök úr, hogyan fogadta a Szabad Demokraták Szövetségének kongresszusán elhangzott megjegyzést, miszerint Ön túlságosan komolyan veszi feladatát?**

— Úgy tudom, ezt a kijelentést egy vendégként jelenlevő fideszes fiatalember tette. Lelke rajta! Ezt a funkciót ugyanis, mégha ideiglenes is a megbízatás, csak komolyan lehet venni, ellátni, sehogyan másképp.

■ **Szabó István, a TOT elnöke viszont tovább ment: nem kevesebbel, mint köpönyegforgatással vádolta Önt.**

— Vele azóta tisztáztuk a kérdést. Szerinte félreértés történt, amikor a sajtóban így megjelent a nyilatkozata. Hogy valójában mondta, nem mondta, végül is majdhogynem mindegy. Úgy gondolom, a vád képtelenségét elsősorban eddigi életutam, politikai pályám igazolja, igazolhatja. Ellentétben például az engem támadó Szabó Istvánnal, soha nem voltam sem a Kádár János, sem a Grósz vezette MSZMP Politikai Bizottságának tagja. Ellenben sok vitám volt mindkettőjükkel.

■ **Grósz Károllyal például milyen kérdésekben került szembe?**

— Biztam az európai baloldalt tartozó, korszerű szocialista párt lét-rejttében. Úgy képzeltem, a fordulat az MSZMP bázisán, a reformerök felülkerekedésével jöhet létre, s ennek egyetlen akadályát Grósz Károly személyében láttam. Időben javasoltam, mondjon le, akkoriban viszont még kisebbségben maradtam. Az aradi csúcsalálkozó kudarcra után kiváltképp úgy láttam, hogy Grósz nem való egy európai, civilizált ország élére.

■ **Utóbb bebizonyosodott: helyesen látta. S ha már Arad szóba jött, nem kerülhetjük meg az európai magyar kisebbség problémáit. Azt sem, mert Ön utóbbi négy évtizedes történelmünk során elsőként jelentette ki: a Magyar Köztársaság felelősséget érez a határokon túl élő magyarokért. A köztársaság kikiáltásakor elmondott beszédében 16 millió magyarhoz szólt, nyíltan vállalva azt a politikát, amelyet eddig egyetlen államfő sem tűzött zászlajára.**

— Valóban véget kell vetni a magyar kisebbség kérdésében mutatkozó kuliszdiplomáciának. Korábban titokban, taktikázva tett csak lépéseket a hivatalos politika.

■ **Ez mit jelentett?**

— A magyar—szovjet viszony ebben a tekintetben sem volt tisztázott. Elvi, pragmatikus tételek keveredtek benne, mindenekelőtt pedig nem voltunk egyenrangú partnerek. A helyzet változott, de elsősorban a szovjet belpolitika változása kellett ahhoz, hogy a kárpátaljai magyarság nagyszerű törekvései teret kapjanak. Csehszlovákiával már más volt a helyzet. Az ott élő magyarság gondjait viszonylag nyíltan szóvá lehetett tenni Gustav Husáknak. A néhány éve bevezetett csehszlovák iskolatörvény magyar kisebbséget érintő hátrányos intézkedéseit Kádár János kifogásolta is, más kérdés, hogy ez mennyit ért. Tekintettel arra, hogy Magyarországon is szép számmal élnek szlovákok — megközelítőleg százezren — a két ország között a kölcsönös előzékenység volt jellemző nemzetiségi kérdésekben. Déli szomszédunkkal pedig Kádár és Tito megállapodása szabályozta a viszonyt. Mi tudomá-

sul vettük, hogy Jugoszlávia el nem kötelezett szocialista ország, ők pedig tudomásul vették, hogy Magyarország elkötelezett szocialista ország. Ez alapot adott a kölcsönös tiszteletre, amely gyakorlatilag minden kérdésben megmutatkozott. A két ország viszonya most is kiegyensúlyozott. A jugoszlávok nem felejtették el, hogy Magyarország 1956-ban elsőként tett komoly kísérletet a sztálinizmustól való elszakadásra, ma pedig egyként a reformok, az Európához való felzárkózás a programunk. Mindez azonban nem jelenti azt, hogy ne figyeljünk azokra a jelzésekre, amelyek a jugoszláviai magyaroktól érkeznek. Megfelelő diplomáciai eszközökkel foglalkoznunk kell azokkal a szerb törekvésekkel, amelyek sérthetik a magyar nemzetiség jogait, érdekeit. Figyeljük a Vicei Károly ellen indított per kimenetelét, beleszólni ugyan nem tudunk, de nagyon bízunk abban, igazságos lesz az eljárás.

■ **A Vicei-ügy említésével elérkeztünk a jelenbe. Tudjuk: a magyarság legsajgóbb sebe régóta Erdély, az ott élő magyarok sorsa, amely természetesen nem függetleníthető a román politikától, Ceausescu hatalmi rendszerétől.**

— Nemrégiben csomag érkezett címemre, amelyben egy 11 éves kisfiú ruháját küldték el szülei. A gyermek a román—magyar határon esett el... Megrendülten vettem át a küldeményt, és fogadtam a szülők kérését: szeretnék tudni, miért kellett meghalni gyermeküknek? Úgy érzem, a világ igazából még ma sem tudja, mi történik Romániában, milyen mélységekbe taszította az ott élőket az elembertelenedett, despotikus diktatúra. Ez a diktatúra, meggyőződése, életképtelen, nem tarthat már sokáig. A két ország viszonya feszült. Mégis azt kell mondjam, Románia nincs abban a helyzetben, hogy katonai támadást indítson Magyarországra ellen. Provokációkat persze nem zárhatunk ki, hiszen a román politikában benne van ezek veszélye, ezekre készülünk is kell, de komoly fenyegetettségtől nem kell tartanunk. Ezt egyre valószínűtlenebbé teszi a környező országokban bekövetkezett radikális változások. Ezeknek a változásoknak Romániában is meg kell történniük, hiszen csakis a belső demokratizálódástól várható a nemzetiségi kérdések teljes megoldása. Akkor talán nem lesz teljesíthetetlen az a történelmileg indokolt, és az ott élőkben ma is meglévő igény, hogy Erdély visszanyerje autonómiáját. Egyébként pedig a csehszlovákiai magyarság helyzetének javulását is csak az ország demokratizálódásától remélhetjük. Bős—Nagymaros vitás kérdései ugyanis most újra felélesztették a történelmi szlovák—magyar ellentétet, s féltő, ennek első kárvallottai a csallóközi magyarok lesznek.

■ **Belpolitikai életünk elemzése külön beszélgetés témája lehetne. Most csupán arra kérem Elnök urat, vázolja: Ön szerint melyek azok a tényezők, amelyek leginkább befolyásolhatják országunk közelebbi jövőjét?**

— A legfontosabbnak azt tartom, hogy békés legyen az átmenet a parlamenti demokráciára, hogy megőrizzük stabilitásunkat. A helyzet ma meglehetősen kiegyeztetett. A baloldal gyakorlatilag szétesett, a demokratikus pártok pedig most kezdenek konszolidálódni. Az ország stabilitását csak működőképes Parlament, bizalmat élvező kormány és a köztársasági elnöki intézmény képes biztosítani. Eppen ezért igen fontos, hogy a Parlament következő ülésszaka elfogadjja azt a tervezetet, amely a népgazdaság stabilizációs programját foglalja magában a következő három esztendőre. Ennek a programnak olyannak kell lennie, hogy megvalósulása esetén biztosítsa az ország fizetőképességét, a struktúraátalakítást, valamint az európai folyamatokba való beilleszkedést. Nem kevésbé fontos viszont a következő évi költségvetés parlamenti vitája, illetve a költségvetés jóváhagyása. Amennyiben ugyanis az Országgyűlés másképp

döntene — tehát nem fogadná el a költségvetést — veszélybe kerülne a stabilitás, sőt a kormány is. A költségvetés ugyanis mindenkor bizalmi kérdés. A kormányválság nem csupán a külföldi tőkét riasztaná el, de komoly belpolitikai zavarokat is okozna. Az ideiglenes köztársasági elnök, mindezt elkerülendő, azt teheti, hogy a különböző erőkkel tisztázza, miképpen hidalható át az a sok tekintetben válságos időszak, amely a szabad parlamenti választásokhoz elvezet.

■ **Amennyiben az SZDSZ kezdeményezte november 26-i népszavazás nem vétőzta meg, januárban a köztársasági elnök személyére újabb népszavazáson voksolunk. A lakosság egy csoportja, a Határszél című független lap támogatásával az Ön jelölését kezdeményezte. A jelölést Ön elfogadta.**

— Amikor igent mondtam a kezdeményezésre, átgondoltam: segít-e, vagy éppen ellenkezőleg, indulással megosztom a demokratikus erőket? Úgy tapasztaltam, jelölésnek komoly társadalmi háttere van, ugyanakkor úgy vélem, az országnak ebben a helyzetben helyes, ha több jelölt közül választhatnak az emberek. Aztán az a tény, hogy én kiálthattam ki a Magyar Köztársaságot, hogy annak ideiglenes elnöke lehetek, talán kötelez is a továbbiakra, arra, hogy megpróbáljam végigvinni elképzeléseimet. Amennyiben túl leszünk a szabad választásokon és kialakul az ország kívánatos stabilitása, nyilván jönnek majd a fiatalok. Most azonban profi politikusokra van szüksége a hazának. És ne vegye senki zokon, úgy látom, egyelőre kevesen vagyunk ilyenek. Érződik ez a sokszor felesleges, értelmetlen pártvitákban is, pedig összefogás kellene. Mindazonáltal én sohasem rohantam a hatalom után. Szakmámban a csúcsot elértem: segédattaséként kezdtem és voltam nagykövet. A különböző lépcsőfokokat a politikai pályán is bejártam, s ne tünjék szérénytelenségnek, az Országgyűlésben is sikerült eredményeket produkálnom. A Parlament fokozatosan nőtt fel feladatához. Sűrű támadások közepette jutott el odáig, hogy meghozta azokat a sarkalatos törvényeket, amelyek a jogállamiság, a demokratikus Magyarország alappillérei, garanciái. Ehhez a Parla- menthez fűződik a köztársaság kikiáltása is.

■ **Az utókor ezt már mindenképp így jegyzi fel. Öntől most nyilván nem várhatunk programnyilatkozatot...**

— Ez nem volna tisztességes, meg kell várni a kampány kezdetét. A kampányról egyébként azt gondolom: a magyar néptől idegenek az „amerikai” allűrök. Azt hiszem, nem külsőségekkel, hanem ésszel, értelemmel, érzelmekkel lehet közel kerülni az emberekhez. És itt kell megjegyezmem: ahogyan a magyarság soha sem tudta befogadni, elfogadni a tőle teljesen idegen, ráerőltetett egészen más kulturális gyökerekből táplálkozó orosz magyartartás, gondolkodás és társadalmi formát, ugyanúgy nem tud azonosulni a szintén idegen másikkal. Ezzel csak azt akarom mondani: a magyarság mindig is Európához tartozónak érezte magát, odakötötték vonzalmai, odakötötte kultúrája, történelme. A magyar paraszt az európai kultúra „terméke” volt és csak remélni lehet, újra visszatalál igazi gyökereihez, lényegéhez.

■ **Amennyiben át kell adnia helyét, milyen politikai szerepet vállal az „új” Magyarországon?**

— Bizonyos ajánlatokat máris kaptam, csak nem tudom, azok az erők, akik ezeket az ajánlatokat tették, lesznek-e olyan helyzetben, hogy valóra is váltsák szándékukat? Ami a legegyszerűbb: lehetek újra diplomata, de nálam van az a levél is, amelyben választókerületem felkér, induljak a márciusi képviselőválasztásokon. Egyszóval nem tartok attól, hogy munka, feladat nélkül maradok.

■ **Köszönjük a beszélgetést.**

TÖRÖK ERZSÉBET

Fenyvesi Félix Lajos

Az ötvenéves Szent Tibornak

E szögesdrót-múltban s jelenben egyetlen tett maradt: írni tollal a kezében,

ahogy rég az írónak lehetett, irt fekete ígéből iniciálás könyveket.

Mindig jön valaki, ki a bedőlt tanyák alól kiment dalt, mesét, balladát,

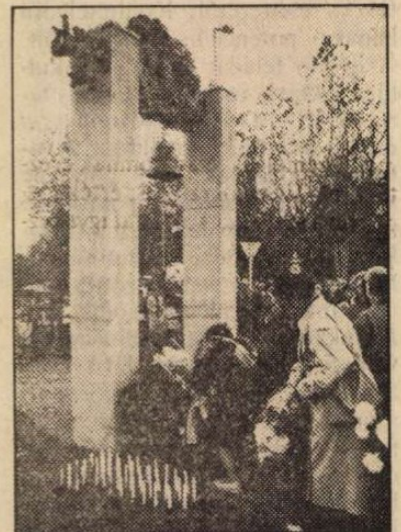
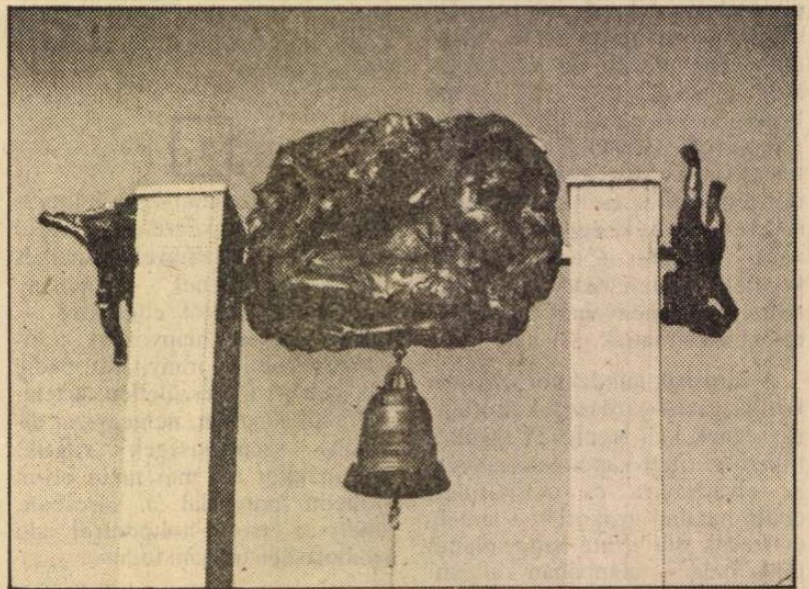
kias tört cserepet, eső-verte füzetet: háború lángjai közt nappalok s éjjelek,

vérző arcok, kérlelő kezek, hogy papírlapodon újból összeölelkezzenek.

Mögötted milyen hosszú út; hányan vettek már tőled búcsút:

tiszták, szegények, megalázott öregek, a te idődben hagyták emlékeiket,

és azt, hiába kínzatás, kereszt, az nyer, ki a halállal új csatába kezd!

A II. VILÁGHÁBORÚ SZENTESI EMLÉKMŰVÉNÉL
FOTÓ: ENYEDI ZOLTÁN

Nyikolaj Gumiljov

Hatodik érzék

Jók a belénk szerelmes óborok, jó a kenyér, mely értünk száll a tűzbe, s az asszony, aki kínul adatott, s hogy kinunkat gyönyörrel messze űzze.

De mit tegyünk a jéggé dermedett egek fölött rózsálló pirkadattal, amelyben túlvilági csend lebeg, mit tehetünk e halhatatlan dallal?

Nem falhatod fel, nem ölelheted, elszáll a pillanat megfoghatatlan, s te újra csak a kezéd tördeled, nem éred el, csak nézed, míg kilobban.

Mint kisfiú, ki tüdő lányokat lesett ki, és játékait feledve, váratlanul rejtélyes vágyakat érez, a szerelemről mit se sejtve;

mint egykoron a zsurló-rengeteg ölen, gyámoltalanságát belátva, böngött a síkos teremtmény, kinek vállán sarjadni készült már a szárnya;

vajdó testünk, lelkünk úgy sikolt, természet s művészet szikéje vágja, míg el nem érkezik a nap, mikor hatodik érzékszervünk jó világra.

BAKA ISTVÁN fordítása